

Από τα βιβλία του ιδρυτή της Ιατρικής της Προσωπικότητας

Πωλ Τουρνιέ (*Paul Tournier*)

Ανακάλυψη του εαυτού μας

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΩΛ ΤΟΥΡΝΙΕ

Ο Πώλ Τουρνιέ ήταν ορφανός από μητέρα από ηλικία τριών μηνών και από πατέρα από έξι ετών. Από δώδεκα ετών πήρε την απόφαση να γίνει γιατρός. Ως φοιτητής του Πανεπιστημίου της Γενεύης ήταν δημοφιλής ηγέτης σπουδαστικού κινήματος. Άρχισε την άσκηση της ιατρικής ως γενικός ιατρός το 1928. Ποτέ δεν πήρε καμμία ιατρική ειδικότητα και δεν ονόμαζε τον εαυτό του ψυχίατρο, αν και ελάχιστοι έχουν βοηθήσει ανθρώπους με ψυχολογικά και ψυχιατρικά προβλήματα όσο αυτός.

Η μεταστροφή του σε επίγνωση του Θεού και η απόφαση για χριστιανική αφιέρωση και αλλαγή θεραπευτικής μεθόδου προς την “ιατρική της προσωπικότητας” ήταν τόσο ριζική, ώστε το 1937 έγραψε γράμμα προς όλους τους ασθενείς του για να τους ενημερώσει ότι αλλάζει θεραπευτική κατεύθυνση, ότι θα προχωρούσε πέραν των σωματικών διαταραχών στα βαθύτερα προβλήματα ολόκληρης της προσωπικότητας του ασθενή. Μετά το 1938 πήρε τη δύσκολη απόφαση να εγκαταλείψει την θρησκευτική “Ομάδα της Οξφόρδης”, όπου μετείχε, γιατί είχε αλλάξει κατεύθυνση και ονομασία, και ίδρυσε την ιατρική ομάδα του Μποσέ για τη μελέτη της Ιατρικής της Προσωπικότητας (*medecine de la personne*). Οι συναντήσεις της ομάδας ήταν ετήσιες και κράτησαν πάρα πολλά χρόνια. Ο Τουρνιέ ήταν πάντα παρών και ήταν ο οργανωτής των συναντήσεων, εκτός από τα τελευταία χρόνια της ζωής του.

Οι εκδόσεις και οι μεταφράσεις των βιβλίων του Πώλ Τουρνιέ είναι αναρίθμητες, (όχι στην ελληνική γλώσσα). Οι “Ιατρικές περιπτώσεις ενός γιατρού στο φως της Αγίας Γραφής” έχουν μεταφρασθεί στα αγγλικά, γερμανικά, φιλλανδικά, ιαπωνικά, ολλανδικά, σουηδικά, ισπανικά, νορβηγικά. Άλλα βιβλία έχουν εκδοθεί συνολικά σε δεκαέξι γλώσσες και δύο εκατομμύρια αντίτυπα περίπου και είναι:

Η περιπέτεια της ζωής, Φυγή απ' τη μοναξιά, Μάθε να γερνάς, Δυσκολίες του εγγάμου βίου, Το νόημα των προσώπων, Το αναγεννημένο πρόσωπο, Ένας τόπος για σένα, Οι δυνατοί και οι αδύνατοι, Τί είναι το όνομα;

Όλη η ζωή είναι μια περιπέτεια και κάθε περιπέτεια έχει τις δυσκολίες της. Ο δρόμος της ζωής είναι πάντα στρωμένος με αποτυχίες. Αυτό που περιπλέκει πιο πολύ το πρόβλημα είναι ότι οι επιτυχίες της ζωής είναι το ίδιο επικίνδυνες όσο και οι αποτυχίες. “Φοβάμαι την επιτυχία περισσότερο από κάθε τι” έγραψε ο Μπέρναρντ Σόου. “ Το να είσαι επιτυχημένος σημαίνει ότι έχεις τελειώσει το έργο σου επί της γης... Η ζωή έχει για μένα νόημα μόνο όταν παραμένει ένα συνεχές γίνεσθαι, ένας ορισμένος σκοπός μπροστά σου και όχι πίσω”. Αυτός είναι ο παράδοξος νόμος της περιπέτειας, δηλαδή αυτό που της δίνει τέλος είναι η επιτυχία της. Η επιτυχία είναι καταστροφική.
(“Η περιπέτεια της ζωής”)

Αυτό που έχει σημασία για τους γιατρούς είναι η παρατήρηση των ασθενών. Και η παρατήρηση των ασθενών μας έβαλε σ' αυτό το δρόμο της “ολοκληρωμένης ιατρικής” δηλαδή μιας θεραπευτικής που λαμβάνει υπόψη όλους τους παράγοντες που παίζουν κάποιο ρόλο στην αρρώστια και την ίασή της.

Λοιπόν το αίσθημα ενοχής είναι ένας - και όχι ο τελευταίος - απ' αυτούς τους παράγοντες. Μου αρκεί να αναφέρω την πιο απλή περίπτωση, την αϋπνία που οφείλεται σε τύψεις. Μπορούμε και πρέπει να ανακουφίζουμε ένα τέτοιο ασθενή αναγράφοντας ένα υπνωτικό. Αλλά αν μείνουμε σ' αυτό, θα κάνουμε πολύ επιφανειακή ιατρική. Ο ευσυνείδητος γιατρός πάντα ζητεί να καταπολεμήσει την πραγματική αιτία της νόσου και όχι απλώς τα εμφανή συμπτώματα.

Αλλά πολύ περισσότερες και πολυπλοκότερες είναι οι περιπτώσεις όπου η ενοχή παίζει παθογενετικό ρόλο και όπου η εξάλειψη της ενοχής βοηθάει στη θεραπεία. Όλες οι μελέτες των ψυχαναλυτών και των ψυχοσωματικών Σχολών έχουν ευρύνει τη θεώρησή μας στο θέμα αυτό. Αυτό απέδειξαν οι ομιλητές του Μποσέ.

(“Ενοχή και χάρη”)

Η στάση ενός ανθρώπου σε μια δεδομένη στιγμή έχει πολλές εξηγήσεις συγχρόνως. Κάποιος άρρωστος μου χωρίζει από το οικογενειακό του περιβάλλον. Ίσως τον έσπρωξε σ' αυτό η υπερηφάνεια. Ίσως πάλι πρόκειται για αμυντική αντίδραση απέναντι στην αυταρχικότητα του πατέρα του. Ή μπορεί να το κάνει ως αντιστάθμισμα μιας εσωτερικής ταραχής. Τέλος μπορεί ν' αποκρίνεται σε μια πραγματική κλήση να δραπετεύσει από την εξουθενωτική άνεση της ζωής του και ν' αντιμετωπίσει την περιπέτεια της ζωής. Η απόφασή του μπορεί να έχει ακόμα κι άλλες εξηγήσεις και να είναι σωστές όλες συγχρόνως. Αυτό το κατάλαβα όταν η ψυχανάλυση με δίδαξε ότι ένα όνειρο μπορούσε πάντα να επιδέχεται διάφορες ερμηνείες και να είναι όλες σωστές. Ο διανοητικισμός μας επιμένει να ρωτάει ποια είναι η αληθινή. Αλλά όλες οι ερμηνείες περιέχουν κάποια αλήθεια και κάθε μία μας εμπλουτίζει τη θεώρηση της πραγματικότητας. Τη στιγμή που θα νομίσω ότι κατάλαβα την αιτία μιας επί μέρους συμπεριφοράς, έχω αποκλείσει απ' το νου μου τη δυνατότητα έρευνας προς άλλες όψεις της συμπεριφοράς. Τη στιγμή που νομίζω ότι κατάλαβα κάποιον, παύω να τον βοηθώ, γιατί δεν βρίσκομαι πια σε ερευνητική στάση. Ο άνθρωπος είναι ανεξάντλητο μυστήριο. Δεν ταιριάζει με καμία απ' τις κατηγορίες της σκέψέως μας.

(“Το αναγεννημένο πρόσωπο”)

Οι άνθρωποι παρουσιάζουν ατελείωτη ποικιλία. Πορεύονται σε πολλούς διαφορετικούς δρόμους. Υπάρχει πάντα κάτι άλλο να μάθει κανείς από τον καθένα, εφόσον διατηρεί το πνεύμα της αναζήτησης. Αλλ' οι άνθρωποι είναι διαφορετικοί και από μέσα. Πολλά αντιφατικά όντα πολεμούν εντός τους συχνά χωρίς να το ξέρουν, και οι αντιδράσεις τους επικαλύπτουν η μία την άλλη. Είναι ο πατέρας του καθενός, η μητέρα του, οι πρόγονοί του, κάτι απ' όλους τους δασκάλους που τον έχουν διαπλάσει και από όλες τις επιδράσεις που είχε υποστεί. Αυτό εξηγεί γιατί μπορεί να συμπαθούμε τόσο πολύ ανθρώπους, των οποίων οι ιδέες μας φαίνονται λάθος, και τόσο λίγο άλλους που έχουν όμοιες πεποιθήσεις. Επειδή ενώ αναπτύσσουν μια θέση, υπάρχει κάποιος μέσα τους που αντιπροσωπεύει την αντίθετη θέση. Αν μιλούν πολύ για την αξία της “κοινότητας”, είναι γιατί ενεργεί μέσα τους μια ισχυρή τάση προς το άτομο και αμύνονται εναντίον της. Η λαχτάρα όλων είναι η εσωτερική αρμονία.

Το πνεύμα του δογματισμού απλουστεύει, αντιθέτει και συστηματοποιεί. Το φιλοσοφικό πνεύμα έχει την αίσθηση της ατέλειωτης πολυπλοκότητας των πραγμάτων.

(“Το αναγεννημένο πρόσωπο”)

(Γράμμα αριθ. 4)

Ο καθένας μας κάνει ό, τι μπορεί για να κρυφθεί πίσω από μία ασπίδα. Για τον ένα είναι μία μυστηριώδης σιωπή που αποτελεί ένα αδιαπέραστο καταφύγιο. Για τον άλλο είναι μία εύκολη ψυλοκουβέντα με τρόπο που δεν φαίνεται να τον πλησιάζουμε ποτέ. Σε άλλες περιπτώσεις έχουμε πολυμάθεια, ρητά, αφηρημένες έννοιες, θεωρίες, ακαδημαϊκά επιχειρήματα, τεχνική ορολογία. Ή έτοιμες απαντήσεις, κοινοτυπίες ή αποφθεγματικές και προστατευτικές συμβουλές. Ο ένας κρύβεται πίσω από τη δειλία του, έτσι ώστε δεν βρίσκουμε τίποτα να του πούμε. Ένας άλλος πίσω από μία εκλεπτυσμένη αυτοπεποίθηση που τον κάνει λιγότερο ευάλωτο. Σε μια στιγμή καταφεύγουμε στην ευφυΐα μας που μας βοηθάει να παίζουμε με τις λέξεις. Την άλλη ώρα προσποιούμεθα τον κουτό, ώστε ν' απαντάμε σαν να μην έχουμε καταλάβει. Είναι δυνατό να κρυφθεί κανείς πίσω απ' την ηλικία του ή πίσω από το πτυχίο του ή πίσω από την πολιτική του θέση ή την ανάγκη να προστατευθεί η υπόληψή του. Μια γυναίκα μπορεί να κρυφθεί πίσω από την καταπληκτική ομορφιά της ή πίσω από την κακή φήμη του συζύγου της. Όπως ακριβώς κι' ένας σύζυγος, βεβαίως, μπορεί να κρυφθεί πίσω από τη σύζυγό του.

Ένα αστείο ή μια έξυπνη παρατήρηση είναι πάντα ένας εύκολος τρόπος να διακοπεί ένας ενοχλητικός διάλογος. Δεν θέλω να κατηγορήσω το πνεύμα, που είναι μία από τις χάρες της ζωής. Όταν πιάνω ένα εικονογραφημένο περιοδικό, το πρώτο πράγμα που κυττάζω είναι τα αστεία σκίτσα. Η κλήση του ευθυμογράφου μου φαίνεται πως είναι ξεχωριστά ευεργετική. Είναι ικανός να περάσει μια σπουδαία αλήθεια πολύ πιο άμεσα και πιο απαλά από τον ηθικολόγο.

(“Το νόημα των προσώπων”)

Η δουλειά μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν αμυντική ασπίδα. Υπάρχουν άνδρες που φέρνουν στο σπίτι δουλειά κάθε μέρα για να έχουν δικαιολογία να μην πιάσουν καμία σοβαρή συζήτηση με τη γυναίκα τους ή τα παιδιά τους.

Άλλοι οχυρώνονται πίσω από την εφημερίδα μόλις φθάσουν στο σπίτι προσποιούμενοι ότι είναι βαθειά απορροφημένοι με αυτήν όταν η γυναίκα τους προσπαθεί να τους πει τα προβλήματά τους. Άλλοι ανοίγουν το ραδιόφωνο, πρέπει ν' ακούσουν ένα κονσέρτο ή να παρακολουθήσουν ένα ματς ακριβώς τη στιγμή που θα μπορούσε να υπάρξει δυνατότητα να συζητήσουν με ηρεμία σπουδαίες και επείγουσες αποφάσεις που πρέπει να ληφθούν.

Συχνά, χωρίς να το συνειδητοποιεί, μια γυναίκα αποφεύγει το διάλογο κάνοντας δουλειές του σπιτιού: πάντα πρέπει να κάνει σιδέρωμα που δεν αναβάλλεται ή πρέπει να δει αν τα παιδιά έκαναν τα μαθήματα του σχολείου. Με μία στάση που ισοδυναμεί με μυστική κατανόηση, πολλά ζευγάρια συνεχώς αποφεύγουν να βρεθούν μόνοι μαζί. Όλο έχουν επισκέψεις ή θα πάνε σ' ένα θέαμα. Για διακοπές θα πάνε με παρέα φίλων.

(“Το νόημα των προσώπων”)

Είναι η κοινή πείρα όλων ότι η ανθρωπότητα κινείται μεταξύ των δύο πόλων της απλότητας και της πολυπλοκότητας. Οι άνθρωποι που έχουν εκείνο το είδος μυαλού, που βλέπει μόνο μία πλευρά σε κάθε ζήτημα, τείνουν προς τη δυναμική δράση. Επιτυγχάνουν σε ό,τι κάνουν, γιατί δεν στέκονται να διχάσουν την τρίχα και έχουν άφθονη εμπιστοσύνη στις ικανότητές τους. Ο επιτυχημένος αυτός δημοσιογράφος, για παράδειγμα, κλίνει προς την απλοποίηση κάθε προβλήματος και το συμπυκνώνει σε μια καθηλωτική φράση. Από το άλλο μέρος εκείνοι με τα λεπτά και καλλιεργημένα μυαλά έχουν την τάση να χάνονται σ' ένα λαβύρινθο λεπτών διακρίσεων. Πάντα βλέπουν πόσο πολύπλοκα είναι τα πράγματα και έτσι η πειστικότητά τους μηδενίζεται. Γι' αυτό ο κόσμος κυβερνιέται από αυτούς που είναι ελάχιστα κατάλληλοι ν' ανεβάσουν την πολιτιστική και ηθική του στάθμη. Μόνο πολύ λίγοι καταφέρνουν να συνδυάσουν και τις δύο τάσεις και κατά τη γνώμη μου μια ζωντανή χριστιανική πίστη είναι η καλύτερη προϋπόθεση για να επιτευχθεί αυτό το θαύμα, γιατί δίνει στον άνθρωπο και βαθειά κατανόηση και απλότητα καρδιάς.

(“Το αναγεννημένο πρόσωπο”)

Σε κάθε συνάντηση, από την πιο απλή συνομιλία μεταξύ δύο φίλων, ή μια συντροφιά γυναικών που ράβουν, μια λέξη κυρίων, μια συνεδρίαση επιτροπής έως τις συνελεύσεις των επιστημονικών ενώσεων και τις μεγάλες διεθνείς πολιτικές συναντήσεις, προβάλλονται επιχειρήματα σε μια φαινομενικά αντικειμενική και λογική συζήτηση. Αλλά στην πραγματικότητα κάθε συζητητής ανασύρει και υπερασπίζεται θέσεις που υπαγορεύονται από τα ένστικτά του, τη συναισθηματικότητά του και τις αρχέτυπες κλίσεις του. Κότω από την διανοητική συζήτηση επηρεαζόμαστε συνεχώς από φόβους, ζήλεις, παιδικούς θαυμασμούς, υποσυνείδητες προβολές.

Μια πνευματική ή διανοητική πείρα συνοδεύεται πάντα από μία συναισθηματική πείρα. Χαιρόμαστε να ενωνόμαστε με άλλους που έχουν τις ίδιες πεποιθήσεις, με ανθρώπους με τους οποίους μας συνδέει κοινός αγώνας. Ένα πρόσωπο που είχε τέτοια πείρα σε μια θρησκευτική κοινότητα ή ένα πολιτικό κόμμα ή επειδή διάβασε Καρλ Μαρξ, Άγιο Θωμά Ακινάτη, Καρλ Μπαρτ ή Ρούντολφ Στάϊνερ, Φρόυντ, Μπέρξον ή Κίρκεγκαρντ, δεν θα βαρεθεί ποτέ να υπερασπίζεται το σύστημα ή τη σκέψη του δασκάλου του και θα το κάνει με περισσότερο πάθος και πιο ασυμβίβαστα κι από τον ίδιο το δάσκαλο. Σε τέτοιες συζητήσεις πόση πραγματική επαφή υπάρχει μεταξύ των πρωταγωνιστών; Πόσος πραγματικός διάλογος υπάρχει; Είναι μάλλον διαμάχη μονολόγων, στους οποίους ο καθένας απορεί πώς τα λογικά επιχειρήματα που αναπτύσσει, τα οποία του φαίνονται τόσο ακαταμάχητα, δεν πείθουν αμέσως τον άλλο.

Πολλές συζητήσεις θα έπαιρναν διαφορετική κατεύθυνση, αν επρόκειτο να ομολογήσουμε ο ένας προς τον άλλο τις συναισθηματικές και εντελώς προσωπικές βάσεις των απόψεών μας: την πικρία έναντι του πατέρα που κάνει ένα νέο αναρχικό, τη ζήλεια που κάνει ένα μέλος επιτροπής ν' αντιτίθεται σε ό,τι προτείνει ένα άλλο μέλος, την επιθυμία για εκδίκηση που μετατρέπει μια νέα σε σουφραζέτα, επειδή ο πατέρας της τυραννούσε τη μητέρα της, ή κάνει έναν άνδρα αντιφεμινιστή, επειδή τον καταπιέζει η γυναίκα του.

(“Το νόημα των προσώπων”)

Η αγάπη δεν είναι μόνο μία μεγάλη αφηρημένη ιδέα αισθήματος. Υπάρχουν μερικοί που έχουν τόσο υψηλή ιδέα της αγάπης που δεν επιτυγχάνουν ποτέ να την εκφράσουν ως απλή καλοσύνη της καθημερινής ζωής. Ονειρεύονται ηρωϊκή αφοσίωση και αυτοθυσία. Αλλά, περιμένοντας την ευκαιρία που δεν έρχεται, κάνουν τους εαυτούς τους πολύ δυσάρεστους και ποτέ δεν νοιώθουν την ανάγκη των διπλανών τους για συμπάθεια.

Ν' αγαπάς σημαίνει να θέλεις το καλό του άλλου. Η αγάπη μπορεί να σημαίνει να γράφουμε με αρκετή προσοχή, ώστε όποιος διαβάζει τα γράμματά μας να μη χρειάζεται καιρό για αποκρυπτογράφηση. Δηλαδή

να δαπανήσουμε χρόνο για να εξοικονομήσει ο άλλος χρόνο. Αγαπώ σημαίνει πληρώνω τους λογαριασμούς μου. Θα πει τακτοποιώ τα πράγματα, ώστε να γίνει ευκολότερη η δουλειά της γυναίκας μου. Θα πει να πηγαίνω κάπου στην ώρα μου. Θα πει να δίνει κανείς όλη την προσοχή του σ' αυτόν που του μιλάει. Το να μην ακούς αυτά που σου λένε σημαίνει ότι μας ενδιαφέρει πιο πολύ αυτό που λέμε μέσα μας στον εαυτό μας παρά αυτό που μας λέει ο άλλος. Αγαπώ σημαίνει προσπαθώ να μιλήσω τη γλώσσα του συνομιλητή μου, έστω και αν δεν την κατέχω καλά, για να μην τον αναγκάσω να μιλήσει τη δική μου.

(“Φυγή απ’ τη μοναξιά”)

Η αγάπη χρειάζεται να τη δείξει κανείς, να βρει έκφραση σε δώρα και προσωπικά και καθιερωμένα. Πολλοί περιφρονούν τις κοινές παραδόσεις, την ευγένεια, τις φιλοφρονήσεις, πράγματα που τα θεωρούν κούφια και ψεύτικες επισημότητες. Αλλά μη γελιέστε. Αυτά έχουν σκοπό να ευχαριστήσουν και ευχαριστώντας άλλους να δώσουν αληθινή χαρά στη ζωή του προσώπου που ενεργεί έτσι.

(“Το νόημα των δώρων”)

Το πιο υψηλό σημάδι φιλίας είναι να δώσεις σε κάποιον άλλο το προνόμιο να μοιρασθεί μαζί σου την πιο βαθιά σου σκέψη. Είναι ένα προσωπικό δώρο στο οποίο υπάρχει αφοσίωση.

(“Το νόημα των δώρων”)

Κανείς δεν έχει ανοσία στην κριτική που караδοκεί παντού στην κοινωνία. Εάν είσαι λιγόλογος, σε λένε ακατάδεχτο. Εάν λες πολλά, λένε ότι επιδεικνύεσαι. Όταν μια γυναίκα φορεί πολύ κλειστά ρούχα, την κατηγορούν ως “καταπιεσμένη”. Όταν το φόρεμά της είναι πιο τολμηρό, κρίνουν ότι “θέλει περιπέτειες”.

Όλοι οι καλεσμένοι κάπου έπρεπε να φοράνε βραδυνό ένδυμα και συ δεν το ήξερες. Είσαι ο μόνος με πρωϊνά ρούχα. Αν είσαι πλούσιος, θα θαυμάσουν την απλότητά σου και θα νομίσουν ότι ήθελες να τους κάνεις να αισθάνονται άνετα. Αν όμως είσαι φτωχός, θα σε θεωρήσουν αγροίκο και θα σου φερθούν ανάλογα. Αν πάλι κάνεις το αντίθετο λάθος και είσαι ο μόνος “ντυμένος”, θα αισθανθείς την ίδια αμηχανία. Το πρόβλημα λοιπόν δεν έγκειται τόσο στην φτώχεια ή στον πλούτο, αλλά στις αναπόφευκτες συγκρίσεις που γίνονται αμοιβαία μεταξύ των ανθρώπων.

Για το λόγο αυτό τα χρήματα είναι η πηγή αναριθμητών αισθημάτων ενοχής και αντίθετων ενοχών. Ντρεπόμαστε που δεν έχουμε χρήματα και ντρεπόμαστε επίσης όταν έχουμε, όταν κερδίζουμε πολλά.

(“Ενοχή και χάρις”)

Μπορεί ν' αγκαλιάσει να περιορίζει τα δολοφονικά κανείς το αντικείμενο της αγάπης του τόσο σφιχτά, ώστε να το συνθλίψει. Το μίσος σκοτώνει, το ξέρουμε όλοι. Η αστυνομία εφευρέθηκε για τα αποτελέσματα. Αλλά και η αγάπη μπορεί να σκοτώσει, και δεν υπάρχουν αστυνομικοί για να το αντιμετωπίσουν.

(“Τί είναι το όνομα;”)